

N:o 1.

Ank. till Riksd. kansli den 25 april 1904 kl. 5 e. m.

Särskilda utskottets n:o 1 utlåtande n:o 1, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition n:o 39 angående upphörande af Öfver Selö pastorats i Strängnäs stift prebendeegenskap.

I proposition den 11 december nästlidet år har Kungl. Maj:t under åberopande af ett propositionen bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden för samma dag föreslagit Riksdagen att

dels medgifva, att Öfver Selö pastorat i Strängnäs stift må upphöra att vara prebende åt teologie lektorn vid allmänna läroverket i Strängnäs, dels ock till lönefyllnad åt bemälde lektor, efter det Öfver Selö pastorats prebendenatur upphört, bevilja på ordinarie stat ett belopp af 1,453 kronor.

Af åberopade statsrådsprotokollet inhämtas, att chefen för ecklesiastikdepartementet i hufvudsak anfört följande.

Uti en den 28 april 1894 inkommen underdånig ansökning anhöll Öfver Selö församling, jämlikt beslut å kyrkostämma den 8 i samma månad, om vidtagande af erforderliga åtgärder, för att församlingens egenskap af prebende åt teologie lektorn vid allmänna läroverket i Strängnäs måtte vid då inträffad kyrkoherdeledighet, eller så snart eljest ske kunde, upphöra samt komministerstjänsten i församlingen vid dåvarande kommis-

Bih. till Riksd. Prot. 1904. 8 Saml. 1 Afd. 1 Häft. (N:o 1).

terns afgång indragas och den kontanta komministerslönen få läggas till den blifvande kyrkoherdens lön.

Till stöd för ansökningen anfördes: att vid utnämmandet af ordinarie pastor i församlingen under nuvarande förhållanden torde tagas hänsyn uteslutande till vederbörandes skicklighet och duglighet såsom lärare vid läroverket, hvadan lätteligen kunde inträffa, att den, som utnämndes, besutte mycket ringa eller alls ingen erfarenhet och lämplighet för det viktiga och mycket kräfvande kallet såsom kyrkoherde; att, äfven om ordinarie pastor i undantagsfall skulle med skicklighet som lektor förena nödig pastoral erfarenhet och duglighet, han i allt fall icke kunde, till följd af trägen tjänstgöring vid läroverket och domkapitlet, i någon mera nämnvärd mån själf taga befattning med pastoralvården, särskildt som pastoratets afskilda läge på en ö i Mälaren 2 $\frac{3}{4}$ mil från Strängnäs gjorde det för den i Strängnäs boende lektorn mycket svårt och under vissa tider af året nästan omöjligt att tillräckligt ofta vara tillstädes i församlingen; att pastoralvården fördenskull måste öfverlämnas åt tillförordnade vice pastorer, hvilka, vare sig de tillika vore komministrar på platsen eller icke, snart sökte befordran till andra förmånligare befattningar, hvarigenom tätare ombyten af församlingsvårdens handhafvare inträffade, än som för församlingen vore gagneligt; samt att billighet och rättvisa dessutom fordrade, att den, som beständigt måste fullgöra pastors åligganden och därför bära ansvaret, jämväl finge åtnjuta de pastor anslagna löneförmåner oafkortade.

Sedan denna ansökning remitterats till kammarkollegium att däröfver, efter vederbörandes hörande, afgifva underdånigt utlåtande, öfverlämnade kammarkollegium, med eget utlåtande den 21 mars 1898, yttranden af dåvarande komministern i pastoratet G. W. Andersson samt domkapitlet i Strängnäs och Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Södermanlands län; och hade af dem, som sålunda i ärendet hörts, endast domkapitlet, och detta med knapp majoritet, afstyrkt ansökningen, hvaremot de öfriga lifligt tillstyrkt densamma.

Komministern förklarade sig, under åberopande af de utaf församlingen anförda skäl, anse det för församlingen synnerligen gagneligt och önskvärdt, att dess prebendenatur upphäfdes.

Domkapitlets afstyrkande grundades hufvudsakligen på följande skäl: att det för läroverket i Strängnäs och äfven för domkapitlet, hvaraf prebendarien såsom teologie lektor vore ledamot, icke vore önskligt, att prebendet fränskildes lektorstjänsten, enär den omständigheten, att lektorns aflöning genom det med tjänsten förenade pastoratet vore bättre än aflöningen för annan teologie lektor, måste medföra och faktiskt hade medfört

den följden, att bättre kvalificerade sökande anmält sig; att under nuvarande förhållanden församlingen kunde anses hafva två tjänstgörande präster, då prebendarien under somrarna bott och tjänstgjort därstädes samt under terminerna plägat predika i församlingens kyrka och dessutom eljest handlagt andra prästerliga göromål i församlingen; att man från Strängnäs till Öfver Selö kyrka kunde färdas sjövägen per ångbåt under ungefär 8 månader af året och uteser isen under ungefär 4 månader af året på vid pass $1\frac{1}{2}$ timmes tid, hvarigenom prebendariens besök i församlingen mycket underlättades; att, emedan komministern fått uppbära äfven vice pastors arfvode, konkurrensen vid inträffande komministersledigheter varit synnerligen stor, hvadan församlingen städse kunnat påräkna förmånen att äga särdeles dugliga komministrar; samt att domkapitlet vid utnämningen af teologie lektor aldrig försummat att taga nödig hänsyn till de sökandes duglighet att uppehålla den med lektorstjänsten förenade kyrkoherdebefattningen.

Kungl. Maj:ts befallningshafvande yttrade: Det vore uppenbart, att en prebendeinnehafvare, som tillika innehade befattning som teologie lektor och ledamot af domkapitlet, icke kunde vara i tillfälle att åttillsynen om sitt pastorat, dess kyrko- eller skolangelägenheter samt framför allt ått dess andliga lif ägna den uppmärksamhet och det intresse som en för församlingen tillsatt egen kyrkoherde. Rättvisa och billighet kräfde, att prebendeförsamling, liksom andra församlingar, komme i oafbrutet åtnjutande af sin kyrkoherdes själavård och kunde utföra något inflytande vid hans tillsättande. Kungl. Maj:ts befallningshafvande ansåge sig därför hafva allt skäl att tillstyrka församlingens framställning om befrielse från dess prebendenatur. Därtill funnes i förevarande fall så mycket mera skäl, som pastoratets aflägsna belägenhet från Strängnäs än mera försvårade prebendariens arbete inom församlingen, därest han eljest skulle hafva vilja, tid och krafter att i afsevärd mån ägna sig däråt. Förhållandet vore nämligen, att landvägen från Strängnäs till församlingens kyrka utgjorde $2\frac{3}{4}$ mil; under den tid, ångbåtskommunikationer ägde rum, kunde i allmänhet vägen genom begagnande af ångbåtslägenhet endast till en mindre del förkortas; och den tid af året, då de afsevärdt kortare kommunikationerna öfver isen kunde anlitas, vore i allmänhet ganska begränsad och ofta nog alls ingen.

Uti sitt underdåniga utlåtande hänvisade kammarkollegium i fråga om upphörande af pastoratets egenskap af prebende till hvad som anförts uti ett af kammarkollegium och statskontoret gemensamt afgifvet utlåtande angående ifrågasatt indragning af samtliga prebendepastorat i riket. I detta utlåtande hade ämbetsverken omförmålt, bland annat: att numera

endast 8 pastorat i riket vore anslagna såsom prebenden åt teologie lektorer vid de allmänna läroverken; att den afkomst, som från Öfver Selö pastorat inginge i prebendeinnehafvarens lön, enligt läroverkets stat vore beräknad till 1,452 kronor 17 öre; att 1868 års kyrkomöte medgifvit nämnda 8 pastorats upphörande såsom prebenden under förutsättning att för kompetens till teologie lektorsbefattning äfven fordrades intyg därom, att sökanden under ett år utöfvat prästerlig tjänst inom församlingen; att emellertid sådant kompetensvillkor ej vore föreskrifvet i § 55 af läroverksstadgan, sådan samma paragraf lydde enligt nådiga kungörelsen den 10 mars 1892, och att förutsättningen för Kyrkomötets medgifvande ej heller sedermera förverkligats; att, detta oaktadt, med Kyrkomötets bifall Lundby pastorat upphört att vara prebende åt teologie lektorn vid högre latinläroverket i Göteborg, hvaraf framginge, att nämnda förutsättning icke under alla omständigheter ansetts kunna fasthållas; att lämpligheten af att, i och för indragning af återstående teologie lektorsprebenden, genom fasthållande af denna förutsättning än vidare skärpa villkoren för kompetens till teologie lektorsbefattningar syntes ämbetsverken kunna med skäl ifrågasättas, helst med de allra flesta af dessa befattningar icke vore eller varit förenade prebendepastorat och, såvidt ämbetsverken hade sig bekant, någon olägenhet häraf icke försports, ej ens i de fall, där teologie lektor, ehuru ej innehafvare af prebendepastorat, tillika vore domkapitelsledamot; att ämbetsverken på grund häraf och af i öfrigt anförda skäl föresloge vidtagande af åtgärder i syfte att de med teologie lektorsbefattningar ännu förenade prebenden måtte indragas utan iakttagande af det utaf 1868 års Kyrkomöte för sådan indragning föreskrifna villkor; samt att, i händelse Kyrkomötet därtill, i anledning af nådig proposition, lämnade sitt bifall och ifrågasvarande pastorat därefter förklarades upphöra såsom prebenden, anslaget till allmänna läroverken borde, för beredande af ersättning för den genom pastoratens indragning uppkommande löneminskning, ökas med ett belopp motsvarande sammanlagda summan af den afkomst af prebendepastorat, som för närvarande inginge i vissa teologie lektorslöner.

Genom nådig skrifvelse den 2 september 1898 hade Kungl. Maj:t låtit inhämta Kyrkomötets yttrande, huruvida Kyrkomötet medgäfvde, att de pastorat, hvilka fortfarande vore prebenden åt teologie lektorer vid allmänna läroverk, finge upphöra att vara prebenden. Till svar härpå yttrade Kyrkomötet i underdånig skrifvelse den 8 oktober 1898, att Kyrkomötet godkände Kungl. Maj:ts nyssnämnda framställning under villkor, att för kompetens till teologie lektorsbefattningar vid de allmänna läroverken fordrades, att sökanden inför teologisk fakultet aflagt teologisk examen eller teologiskt disputationsprof. I anledning af denna Kyrkomötets skrifvelse

hafva af vederbörande myndigheter afgifvits underdåniga utlåtanden, för hvilkas innehåll jag dock ej anser mig nu behöfva redogöra.

Ifrågavarande, af Öfver Selö församling väckta fråga fick emellertid hvila i afbidan på den utredning och det förslag, som komme att afgifvas af den under år 1897 tillsatta kommittén för reglering af prästerskapets löneförhållanden m. m. Efter det denna kommitté avslutat sina arbeten, inkom församlingen den 10 augusti 1903 med en ny underdånig framställning, däruti församlingen, jämlikt beslut å kyrkostämman den 15 december 1902, ej blott upprepade sin begäran, att pastoratets egenskap af prebende åt teologie lektorn vid läroverket i Strängnäs måtte, så fort ske kunde, upphöra, utan äfven anhöll, att, i sammanhang med indragning af komministerstjänsten i pastoratet, afkastningen af komministersbostället måtte anslås till aflöning åt den blifvande kyrkoherden.

Uti sitt den 20 december 1900 afgifna betänkande och förslag beträffande den kyrkliga indelningen och organisationen har prästlöneregleringskommittén beträffande ifrågavarande pastorat anført, att, med hänsyn till detta pastorats ringa folkmängd, då utgörande 1,319 invånare, och dess areal af allenast 52,8 kvadratkilometer, samt därtill, att komministerns i pastoratet aflöning i församlingsavgifter och behållen boställsafkastning utgjorde allenast omkring 1,000 kronor, kommittén, under förutsättning att pastoratet befriades från sin prebendeegenskap och blifvande kyrkoherde således kunde odeladt ägna detsamma sina krafter, föresloge, att komministerstjänsten måtte indragas.

Den 30 maj 1902 inkom domkapitlet med en underdånig skrifvelse, däri domkapitlet, till åtlydnad af föreskrift i nådiga brevet den 22 november 1901, anmälde, att komministerstjänsten i pastoratet genom innehafvarens befordran till annan tjänst blifvit ledig, och hemställde, att komministerstjänsten måtte få tills vidare uppehållas genom vikarie, hvarjämte domkapitlet afgaf förslag i fråga om utarrendering af komministersbostället. Vid denna skrifvelse var fogadt yttrande af församlingen å kyrkostämman, innehållande, att församlingen enhälligt beslutit tillstyrka kommitténs förslag. Efter underdånig anmälan af domkapitlets framställning föreskrefs enligt nådigt beslut den 6 juni 1902, att med åtgärderna för komministerstjänstens tillsättande skulle tills vidare anstå samt att den vikarie, som förordnades att tjänsten uppehålla, skulle äga uppbära de med densamma förenade löneförmåner jämte visst bidrag från prästerskapets löneregleringsfond, hvarjämte kammarkollegium anbefalldes att, med anledning af kommitténs förslag samt hvad domkapitlet föreslagit rörande komministersboställets framtida utarrendering, efter vederbörandes hörande afgifva underdånigt utlåtande.

Uti det yttrande, som till följd häraf inkom från församlingen, uttalade sig församlingen för en snar lösning af frågan om sammanslagning af de båda prästerliga beställningarna inom församlingen.

Sedan domkapitlet på grund af nådig remiss, i ärendet ånyo yttrat sig och därvid anför, att domkapitlet, under den af kommittén gjorda förutsättningen att pastoratet upphörde att vara prebende, tillstyrkte kommitténs förslag, men, om pastoratet förblefve prebende, ansåge komministerstjänsten böra bibehållas, förordnades enligt nådigt bref den 24 april 1903, att komministerstjänsten skulle fortfarande tills vidare uppehållas genom vikarie med rätt för denne att uppbära de tjänsteinnehafvaren enligt gällande löneregleringsresolution tillförsäkrade lönemedel jämte visst intill den 1 maj 1905 utgående lönets tillskott äfvensom inflytande inkomst af komministerbostället $\frac{1}{2}$ mantal Mörbytorp, hvilket skulle genom Kungl. Maj:t befallningshafvandes och domkapitlets försorg under tio års tid utarrenderas i enlighet med föreskrifterna i nådiga breffen den 12 november 1858 och den 11 juli 1862, med förbehåll om undantagande af nödig bostad, vedbrand och trädgård åt den, som uppehölle komministerstjänsten, samt om skyldighet för arrendatorn att ansvara för boställets skatter och onera; hvarjämte Kungl. Maj:t förklarade sig vilja framdeles taga frågan om komministerstjänstens indragning under förnyad ompröfning.

Sedan Kungl. Maj:t härefter i nådig skrifvelse den 29 augusti 1903 inhämtat Kyrkomötets yttrande, huruvida Kyrkomötet för sin del medgafve, att Öfver Selö pastorats prebendeegenskap finge upphöra, har Kyrkomötet i underdånig skrifvelse den 6 oktober 1903 anför, att Kyrkomötet för sin del funne de skäl, som anförts för upphörande af nämnda pastorats egenskap att vara prebende åt teologie lektorn vid läroverket i Strängnäs, hafva stor betydelse; att denna fråga emellertid icke vore fristående, utan blott utgjorde en del af den större och mera omfattande frågan om upphäfvande af prebendeegenskapen vid alla de pastorat, som ännu utgjorde prebenden åt teologie lektorer vid stiftsläroverk; att ett förslag i detta syfte förelegat vid senaste kyrkomöte på grund af en af Kungl. Maj:t till mötet aflåten skrifvelse; att uti den underdåniga skrifvelse, som Kyrkomötet i anledning däraf aflåtit, Kyrkomötet först erinrat därom, att 1868 års Kyrkomöte i underdånig skrifvelse den 24 september samma år förklarat sig tillstyrka prebendepastoratens indragning under förutsättning, bland annat, att för kompetens till teologie lektorsbefattning vid elementarläroverken fordrades intyg, att sökanden under ett år utöfvat prästerlig tjänst inom församlingen, hvarefter 1898 års Kyrkomöte bland annat tillagt, att, äfven om denna af 1868 års Kyrkomöte uppställda förutsättning ej förverkligats och icke heller under alla omständigheter torde kunna

fasthållas, ett fullständigt eftergifvande af densamma i då föreliggande fall ej borde ifrågakomma; att oförnekligen viktiga skäl talade för att ej blott de teologie lektorsbefattningar, med hvilka ledamotskap i domkapitlet vore förenadt, utan alla lektorat med undervisningsskyldighet i kristendom besattes med personer, som ägde vederbörlig teologisk kompetens; att detta mål syntes lämpligen kunna uppnås genom en föreskrift, att vid tillsättningen af hvarje lektorat, i hvilket kristendom inginge, detta ämne skulle betraktas såsom hufvudämne, hvaraf skulle, bland annat, följa, att inga andra sökande än sådana med styrkta teologiska insikter gärna kunde ifrågakomma; samt att Kyrkomötet sålunda, med anmälan att Kyrkomötet för sin del bifölle Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning, i underdanighet anhölle, att Kungl. Maj:t tacktes utfärda bestämmelse därom, att vid tillsättningen af hvarje lektorat, i hvilket kristendom inginge, detta ämne skulle betraktas såsom hufvudämne.

Departementschefen ansåg emellertid att frågan om förändrade bestämmelser rörande de lektorat, i hvilka kristendom inginge såsom ämne, lämpligast torde böra tagas under ompröfning af Kungl. Maj:t i sammanhang med frågorna om andra ändringar i läroverksstadgan, hvilka torde blifva erforderliga, därest det förslag till ny organisation af rikets allmänna läroverk, hvilket departementschefen inom kort ärnade förelägga Kungl. Maj:t, blefve af Kungl. Maj:t i nåder gilladt och af Riksdagen till sina hufvudgrunder antaget. Då komministerstjänsten i Öfver Selö pastorat nu vore ledig och frågan om upphörande af pastoratets prebendenatur icke behöfde afgöras i sammanhang med frågan om ämnen för de teologie lektoraten, hade departementschefen emellertid ansett sig redan nu böra anmäla Kyrkomötets skrifvelse, i syfte att den förra frågan måtte varda hänskjuten till Riksdagens pröfning.

I skrifvelse den 12 juni 1866 anhöll Riksdagen, att Kungl. Maj:t tacktes taga i öfvervägande, om icke prebendepastoraten kunde i den mån innehafvarne afginge indragas, samt att Kungl. Maj:t i sådant fall ville till Riksdagen aflåta proposition i ämnet jämte förslag till ersättning åt vederbörande för de löneinkomster, som från dessa pastorat utginge. Utskottet, som i öfverensstämmelse med den uppfattning, som af Riksdagen uttalats i berörda skrivelser, anser önskligt, att ännu återstående prebendepastorat, så snart ske kan, indragas, har icke funnit anledning till någon erinran vare sig mot det framställda förslaget om upphörande af Öfver Selö pastorats prebendenatur eller mot hvad Kungl. Maj:t i öfrigt uti förevarande proposition föreslagit.

Utskottet hemställer alltså:

att Riksdagen må
dels medgifva, att Öfver Selö pastorat i Strängnäs
stift må upphöra att vara prebende åt teologie lektorn
vid allmänna läroverket i Strängnäs,
dels ock till lönefyllnad åt bemälde lektor, efter
det Öfver Selö pastorats prebendenatur upphört, bevilja
på ordinarie stat ett belopp af 1,453 kronor.

Stockholm den 25 april 1904.

På utskottets vägnar:

L. ANNERSTEDT.
